

ЁШЛАРНИНГ ОТА-ОНАЛИК РОЛИГА ПСИХОЛОГИК ТАЙЁРЛИК ДАРАЖАСИ

Niyazmetova Munira Ibragimovna

TDPU tadqiqotchisi

Munira_niyzametova@gmail.com

tel: +998 97 770 97 96

Аннотация. Ушбу илмий мақола ёшларни оилага тайёрлаш муаммосини улар ўртасида ўтказилган сўровнома асосида ўрганилган натижалар асосида таҳлил қилади. Тадқиқот методологиясида ёшларни ота-оналикка тайёрлигини ўрганишга қаратилган муаллифлик сўровномаси қўлланилган. Мақолада уйланмаган ва уйланган эркакларнинг, турмушга чиқмаган қизлар ва турмушга чиққан аёлларнинг ўтказилган сўровномага жавоблари солиштирилган. Ёшларни оилага тайёрлашдаги муҳим жихатлар, турмуш қурган ва турмуш қурмаган ёшлар ўртасидаги фарзанд кўришга нисбатан фикрларининг фарқлари ва умумийликлари кўриб чиқилган. Ушбу мақола ёшларнинг оилавий ҳаётга тайёрланиш жараёнидаги муҳим ижтимоий ва маданий аспектларни ўзида акс эттиради ҳамда уларнинг жамиятдаги ўрнини топишдаги роли ҳақида илмий мулоҳазалар олиб борилади.

Калит сўзлар: ёшларни тайёрлаш, оилавий муносабатлар, гендер хусусиятлар, психологик ривожланиш, анъанавий кадриятлар, диний таълим, ижтимоий масъулият

Кириш

Бугунги кунда жамиятда оиланинг барқарорлиги ва фарзанд тарбияси муаммоси долзарб аҳамият касб этмоқда. Айниқса, ёшларнинг келажакдаги ота-она сифатидаги ролини қандай қабул қилиши, бу борадаги тасаввурлари ва тайёргарлиги уларнинг шахсий, ижтимоий ҳамда маданий тажрибалари билан бевосита боғлиқ. Ушбу мақолада ёшларнинг ота-оналикка психологик тайёрлик даражаси, уларнинг оилавий тажрибаси, фарзанд ҳақидаги қарашлари, болалиқдаги хис-туйғулари ва гендер стереотипларга муносабатига оид маълумотлар таҳлил қилинди.

Асосий қисм

Тадқиқотда иштирок этган ёшлар 4 гуруҳга ажратилди: уйланмаган ва уйланган эркаклар, турмушга чиқмаган қизлар ва турмушга чиққан аёллар.

Уларнинг оилавий ҳолати, ёши ва тажрибалари ота-оналикка бўлган тайёргарлик даражасига бевосита таъсир этувчи омиллар сифатида баҳоланди.

Олинган натижаларга кўра, уйланган эркаклар орасида ўртача ёш 28,1 бўлиб, бу уларда оила қуришга тайёргарлик жараёни кечроқ кечишини кўрсатади. Турмушга чиққан аёллар эса асосан 23 ёшда оила қурган, бу эса жамиятда аёллар эркакларга нисбатан эртароқ оила қуриш тенденциясини акс эттиради. Айниқса, турмушга чиқмаган қизлар ва турмушга чиққан аёллар орасида ёш фарқи катта эмас (23-24 ёш), буни ёш оилалар таҳлилда юқори улушни эгаллагани билан боғлаш мумкин.

Фарзанд кўриш борасида уйланмаган эркаклар орасида асосий мотив "оила жипслиги" (59,5%) бўлса, аёлларда — "атрофдагиларнинг гап-сўзларидан қочиш" (53,5%) асосий омил сифатида қайд этилган. Бу ҳолат жамиятимиздаги ижтимоий босим ва анъанавий менталитет таъсирини яққол намоён этади. Шу билан бирга, турмуш қурмаганлар фарзанд жинсига нисбатан аниқ танлов (қиз ёки ўғил) билдирган бўлса, оила қурганлар учун фарзанднинг жинси иккинчи даражали аҳамиятга эга экани кузатилди.

Яна бир эътиборга лойиқ натижалардан бири — болалик хотираларининг таъсиридир. Кўпгина респондентлар болаликни "бахт ва шодлик" даври деб эслашса, тахминан 30-40% синаб кўрилувчилар ўзига ишонч ва ота-онанинг етарли эътибори етишмаганини билдиришган. Бу ҳолат уларнинг келажақда фарзанд тарбиясига қандай ёндашишини белгилаб беради.

Шунингдек, гендер хусусиятларга асосланган тарбияга муносабат ҳам тадқиқ этилди. Уйланмаган йигитлар ва турмушга чиқмаган қизлар орасида анъанавий жинсий стереотиплар устун бўлса, уйланган эркаклар ва турмуш қурган аёллар кўпроқ тенг имкониятли, индивидуал ёндашув тарафдори экани маълум бўлди.

Хулоса

Тадқиқот натижалари ёшларнинг ота-оналик ролини қабул қилиши ва унга тайёргарлиги нафақат ёш ва оилавий ҳолат, балки болаликдаги хис-туйғулар, жамиятдаги стереотиплар, ментал омиллар билан чамбарчас боғлиқ эканини кўрсатади. Бундан келиб чиқиб биз қуйидаги хулосаларни келтиришимиз мумкин:

Ёш оилалар фарзанд тарбиясига асосан болалик тажрибаларига таянган ҳолда ёндашишади.

Аёллар ота-оналик ролига амалий жиҳатдан тезроқ мослашишади ва бу соҳада юқори билим даражасини намоён этади.

Фарзанд кўришга оид мотивлар гендер ва ижтимоий омиллар таъсирида шаклланади.

Фарзанд тарбиясидаги жинсий фарқларни инобатга олиш ва тенглик тамойилларини ҳисобга олиш келгуси муваффақиятли ота-оналикнинг асоси бўлиб хизмат қилади.

Тавсиялар

Ёшлар учун никоҳ ва ота-оналикка доир психологик тайёргарлик курсларини жорий этиш;

Таълим муассасаларида гендер тенглиги ва оилавий тарбия мавзуларини ёритиш;

Болаликдаги руҳий етишмовчиликларни бартараф этиш мақсадида психологик маслаҳат хизматларини кенгайтириш.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Weaver, D.J. (1970). Public Opinion and the Family. New York: Academic Press.

2. А.В. Исаков // Ученые записки Забайкальского государственного университета. Серия: Педагогика и психология. – Чита, 2014. – С. 36-41.

3. Абрамова, Г.С. Возрастная психология. – М.: ИЦ «Академия», 1998. – 672 с.

4. Абрамова, А.А. Формирование культуры родительства в современном российском обществе: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 24.00.01. – Москва, 2011. – 18 с.

5. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. Изд. 2-е. – М.: Независимая фирма «Класс», 1999. –С. 208.

6. Аптикиева, Л.Р., Аптикиев, А.Х., Семья как фактор личностного развития ребенка / Л.Р. Аптикиева, А.Х. Аптикиев, М.С. Бурсакова // Вестник Оренбургского государственного университета. – Оренбург, 2014. – С. 185